

Klimat- och näringslivsdepartementet
kn.remissvar@regeringskansliet.se

Begäran om yttrande över Kärnkraftsprövningsutredningens delbetänkande Ny kärnkraft – ett samlat system för omhändertagande av radioaktivt avfall

Er beteckning: KN2025/01854

Sammanfattning

Länsstyrelsen i Skåne län (nedan Länsstyrelsen) delar utredningens uppfattning att det krävs ett nytt system för omhändertagande av kärnavfall som är skilt från det nuvarande. Ställningstagandet görs på samma grunder som utredningen presenterar.

Länsstyrelsens anser dock att forskning och utveckling (FoU) bör ingå i den nationella avfallsorganisationens ansvar och utvecklar ställningstagandet nedan.

Länsstyrelsens synpunkter

Utredningens utgångspunkter

Utredningens förslag är ett system som utgör organisatoriska och processuella förutsättningarna där tanken är att dessa ska byggas upp och utvecklas över tid i takt med att ny kärnkraft etableras.

Utredningen anger att man inte haft förutsättningar att göra mer detaljerade analyser av vilka mängder och typer av avfall som kan komma uppstå i framtiden, eller vilka anläggningar som kan tänkas behövas för omhändertagandet. Detta får anses som en brist och borde ha utretts mer, om än inte slutligt så varje fall i mer detalj än vad utredningen getts möjlighet till.

Länsstyrelsen menar att även om organisation och process är viktiga aspekter är de i sig själva inte tillräckliga. Det lämnar många avgörande frågor om hantering och slutförvaring av kärnavfall obesvarade. I stället förväntas att aktörerna ska ta ansvar för dessa.

Det finns fördelar som utredningen pekar på, men det är Länsstyrelsens uppfattning att nackdelarna väger över. Det som i praktiken kommer att krävas i form av slutförvar för uppkommet kärnavfall lämnas i allt för stor del till framtida FoU. Detta skapar otydlighet för aktörerna gällande vad som faktiskt kommer krävas, samt osäkerhet avseende risken att staten i framtiden får ta ett större ansvar, både faktiskt och finansiellt, än vad som framkommer av utredningen.

Det är bra att utredningen förtydligar att prövning av ansökan om tillstånd till uppförande, innehav eller drift av en ny kärnkraftsreaktor enligt kärntekniklagen inte innebär en prövning av metoder eller anläggningar för hantering eller slutförvar av kärnavfallet eller det använda kärnbränslet. Men detta pekar samtidigt på bristen att utredningen inte i mer detalj utrett möjliga mängder, typer och därtill hörande metoder eller lokaliseringar för att hantera det avfall som kan uppstå innan tillstånd till anläggningen som producerar avfallet ges. Länsstyrelsen anser därför att förutsättningarna den sökande ska redovisa i en ansökan om tillstånd avseende omhändertagande av avfall behöver preciseras mer i detalj utöver vad som redovisas under 12.1.

Forskning och utveckling

En avgörande del i systemet utredningen föreslår är den FoU som måste bedrivas eftersom de metoder som kommer behövas för att slutligen omhänderta allt kärnavfall som kommer uppstå genom utbyggnad inte finns framtagna. Utredningens förslag är att låta alla aktörer enskilt ansvara för detta i förhållande till avfallet som aktörer ger upphov till. Utredningen beskriver många fördelar med att aktörerna samordnar sig men väljer att förlita sig på att aktörerna själva gör bedömningen. Det är Länsstyrelsens uppfattning att det kan vara ett osäkerhetsmoment för potentiella aktörer att det inte från början ingår i den nationella avfallsorganisationens uppdrag.

Aktörerna ska samtidigt ges en skyldighet att följa den gemensamma strategin som ska tas fram inom avfallsorganisationen. Det framstår för Länsstyrelsen som att resultaten från den FoU som kommer bedrivas blir avgörande ingångsvärden i utvecklingen av strategin och tvärt om, vilket försvåras av att de inte samordnas organisatoriskt. Genom att inte inkludera FoU i den gemensamma samordningen riskerar slutprodukten av strategins slutsatser att inte fullt ut leva upp till de gemensamt beslutade behoven för att ett

säkert och effektivt slutligt förvar ska komma till stånd. Länsstyrelsen anser därför att nödvändig FoU bör bedrivas inom ramen för den nationella avfallsorganisationen. Precis som för strategin kommer även de grundläggande förutsättningarna för forskning och utveckling, över tid, stabiliseras och ge en mer fast utgångspunkt för att fatta beslut om inriktningar vad gäller FoU för genomförande av omhändertagandet. Detta görs med fördel gemensamt av aktörerna.

Även om utbyggnaden av kärnkraft, så som den föreslås med ett öppet system, skulle innebära att det finns fler olika tekniker och avfall än i dag ser inte Länsstyrelsen att dessa skulle vara så många eller så vitt skilda att det inte på ett effektivt sätt skulle gå att samordna nödvändig FoU inom avfallsorganisationen. Det som skiljer aktörerna åt i behov av FoU kan exempelvis hanteras genom olika delprogram samlade under samma gemensamma forskningsparaply. Finansieringen av FoU kan med fördel utformas på liknade sätt som avgiften till avfallsorganisationen, det vill säga utifrån bolagens behov. Ju fler aktörer som på ett effektivt sätt kan dela på kostnaden, desto bättre förutsättning för ett lägre el- eller annat pris för slutkonsumenten- vilket borde vara en av de viktigaste aspekterna när ett nytt system byggs upp.

Att FoU borde ske gemensamt stöds också av att utredningen förslår att så långt som det är möjligt och rimligt ska berörda tillståndshavare gemensamt genomföra slutförvaring av använt kärnbränsle. Detta för att säkerställa att det inte uppförs och drivs fler slutförvar för använt kärnbränsle än vad som är nödvändigt för att svara upp mot det faktiska behovet.

En annan förutsättning för rationell, kostnadseffektiv och användbar FoU är att all forskning och alla resultat är öppen och tillgänglig och möjliga att ta del av. Även detta skulle underlättas av att FoU bedrivs inom ramen för den nationella avfallsorganisationen.

7.2, 7.3

Länsstyrelsen är tveksam till möjligheten att mot avgift framlämna sig ansvar för kärnavfall då det riskerar att aktörer lägger sig på gränsen för vad som skulle kunna anses vara en mycket begränsad mängd. Ska det vara möjligt behöver det definieras närmre vad som menas med en mycket begränsad mängd kärnavfall och vad som är en skälig kostnad samt vilka konsekvenser förslaget skulle kunna få. Man bör överväga att begränsa möjligheten till framlämnande endast till verksamheter som bedrivs vid universitet och högskolor.

7.4

Länsstyrelsen saknar ett resonemang om huruvida det finns behov av någon sluttid för när nya aktörer inte ska tas in avfallsorganisationen och ett nytt system behövs. Alternativt, om utredningen föreslår att systemet ska finnas tills vidare, vilka konsekvenser det skulle få för utvecklingen inom avfallsorganisationen jämfört med argumenten för att nu bygga upp ett nytt system skilt från det som gällt före 1 juli 2026.

Länsstyrelsen har svårt att förstå resonemanget under rubriken "Intressegemenskap" där det nämns att strategin inte skulle vara tvingande. Som Länsstyrelsen förstår det är syftet med strategin att de lösningar som genomförs är de bästa givet förutsättningarna. Det kan också tyckas motsäga det som anges i förslaget till 7 kap 3 § lagen om omhändertagande av radioaktivt avfall, att omhändertagandet av det radioaktiva avfallet ska följa den strategi som den nationella avfallsorganisationen har tagit fram.

Länsstyrelsen anser vidare att man bör skilja på information till allmänheten och allmänhetens insyn. Länsstyrelsen delar utredningens olika förslag om remittering och skyldighet att informera allmänheten. Länsstyrelsen anser att det utöver detta även finns behov av insyn för allmänheten i hanteringen av radioaktivt avfall. Detta kan med fördel införlivas i etablerade instansers roller, exempelvis de lokala säkerhetsnämnderna. I det fall mer utredning krävs bör den starta snarast så att behovet kan uppfyllas så snart som möjligt.

11.3

Länsstyrelsen anser att det utifrån utredningen är svårt att ta ställning till rimligheten i att staten ska ta på sig de stora finansiella riskerna det innebär med ett tidigt övertagande av ansvar för kärnavfall och delar därmed utredningens slutsats att formerna i så fall behöver utredas mer. Det man bör fundera på redan nu är i det fall det öppna systemet som föreslås kommer kräva ett större engagemang från staten men samtidigt medför stora finansiella risker bör öppenheten i system övervägas och jämföras med de kostnader och eventuella fördelar som det skulle medföra för det allmänna.

13.9

Länsstyrelsen delar inte uppfattningen att det kan anses onödigt betungande att ompröva villkoren för vattenverksamhet efter 20 år. Det är viktigt att verksamheten bedrivs utifrån den uppdaterade kunskap och teknik som rimligen utvecklats under tiden.

14.8

Länsstyrelsen saknar en bedömning om hur utredningens förslag avseende möjlighet att överlåta kärnavfall förhåller sig till aktuell problematik kring avfallsbrottslighet. Den prövning som ska göras i enlighet med förslaget under 6.3.7 kommer i stora delar hantera risken men det är Länsstyrelsens uppfattning att det hade varit lämpligt att utredningen tittat på frågan särskilt.

Behov av förtydligande

9.1

Det ska vara möjligt att göra avsteg från strategin om det finns synnerliga skäl. Synnerliga skäl kan anses föreligga om avsteget innebär en uppenbar fördel från ett samhällsligt perspektiv. Länsstyrelsen anser att det finns behov av att närmare precisera eller i större utsträckning exemplifiera vad som menas med "uppenbar fördel från ett samhällsligt perspektiv". Även om utredningen bedömer att det är få situationer som kan komma att bli aktuella underlättar det för framtida tolkning om man har möjlighet att precisera ytterligare.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av länsöverdirektör Ola Melin med miljöhandläggare Annika Hansson som föredragande.

Kontaktuppgifter till Länsstyrelsen

Kontakta oss via e-post skane@lansstyrelsen.se, postadress Länsstyrelsen Skåne, 205 15 Malmö, eller ring vår växel 010-224 10 00.

Vår webbadress är lansstyrelsen.se/skane.

Du kan läsa om hur Länsstyrelsen behandlar personuppgifter på Länsstyrelsens webbplats:
www.lansstyrelsen.se/skane/personuppgifter